

words created on the basis of foreign units, used as a material for creative activity and individual word-formation, and determines their role in the structural and conceptual system of literary work: the nonce-words serve as a means of realization of the author's intention aimed at exercising speech influence on the reader to satisfy certain stylistic and aesthetic purposes of the author.

Key words: nonce-word, author's innovations, literary work, communicative needs, nominative function, pragmatic function, structural and conceptual system, individual word-formation, aesthetic purpose.

Оксана Коваль
(Львів)

УДК 81'37:796.342

СТРУКТУРНІ, СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТЕНІСУ

Стаття присвячена комплексному аналізу термінології тенісу на структурному, семантичному, та функціональному рівнях. Семантична структура терміна тенісу проаналізована з урахуванням ієрархії: термінологічного поля, мікрополя, термінологічних груп. Аналіз семантичного поля здійснено методом компонентного аналізу та словникових дефініцій, що уможливило виокремлення термінів макрополя та відмежування мікрополя. Досліджено різні способи термінотворення, серед яких продуктивними виявлено процеси метафоризації та метонімізації, в морфологічному - афіксацію, у синтаксичному - терміни словосполучення, морфолого-синтаксичному - терміноскладання. Також акцентовано увагу на функціональних особливостях терміна тенісу.

Ключові слова: термінологічне поле, процеси термінотворення, значення-смысл, сема, спортивний медіа-дискурс.

Постановка наукової проблеми Спорт належить до невід'ємної частини професійного, культурного, економічного, соціального та політичного життя суспільства. Будь-який вид спорту, у тому числі теніс, представлений притаманною йому термінолексикою, що зумовлює необхідність усебічного дослідження та лексикографічного опису. Такі ігрові види спорту, як: теніс, настільний теніс, бадмінтон, привертають не тільки увагу засобів масової інформації, а також дослідників-термінологів. Теніс як спортивна гра, представлена декількома її видами (настільний, пляжний, великий теніс), який об'єднує представників різних професій. Характерними рисами термінології тенісу є його поліфункціональність та семіотична насиченість [9, с. 6].

В Україні англійська термінологія тенісу ще не була предметом окремого дослідження. Тому потреба такого дослідження пояснюється актуальністю як вивчення його структурних, семантичних та функціональних особливостей, так і укладенню вузькоспеціальних галузевих словників термінології тенісу. У Росії за останні роки вийшло декілька спеціалізованих праць, серед яких особливої уваги заслуговує "Теннисный лексикон" В.І. Ліховцевої (2010).

Актуальність статті зумовлена по-перше відсутністю комплексного дослідження структурно - семантичних та функціональних параметрів терміносистеми тенісу; по-друге необхідністю системного вивчення спеціальної англійської спортивної термінології підмови тенісу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Серед українських дослідників спортивної термінології, слід відзначити праці М.М. Паночка, та О.В. Боровської, які зосередили свої дослідження на співвідношенні національного та інтернаціонального у ракурсі перекладу спортивних термінів. Вивченню термінології тенісу присвячені також праці російських дослідників, зокрема: Д.Н. Нурсєвої (термінологія тенісу в англійській та російській мовах), К.Л. Полонської (особливості функціонування тенісної спортивної терміносистеми в англійській мові).

Мета статті полягає у тому, щоб комплексно проаналізувати англійську спортивну термінологію тенісу, основні шляхи і способи її терміноутворення у сучасному англійському спортивному дискурсі як на структурно-семантичному, так і функціональному рівнях. **Завдання** статті визначені її метою, та полягають у наступному: (1) описати джерела виникнення та

становлення термінології тенісу в англійському спортивному дискурсі; (2) здійснити структурно-семантичну характеристику термінів тенісу; (3) проаналізувати продуктивні термінотвірні моделі термінів тенісу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Комплексне дослідження будь-якої термінології передбачає тісну співпрацю із спеціалістами цієї галузі. В.П. Даниленко так і зазначає, що «спеціалісти відповідної сфери знань аналізують будь-яку термінологію з точки зору її змісту [3, с. 5]», тобто мовознавці досліджують лінгвістичний аспект термінології з огляду на те, що вона формується засобами загальнонаціональної мови.

Інший дослідник С.В. Гриньов стверджує, що з метою кодифікації та стандартизації термінології необхідно здійснити аналіз кожного її терміна на рівні синхронії та діакронії, оскільки поява термінів, назв понять пов'язана із виникненням науки [2, с. 179].

Динаміка становлення спортивної термінології відбувалася паралельно із розвитком спорту. Вважаємо за потрібне тут здійснити короткий екскурс в історію розвитку тенісу. Ігри, як історично складене явище, виникли в глибокій давнині, і значною мірою свого розвитку людина завдячує саме грі. З глибокої давнини вважалось, що м'яч для різних ігор був створений на зразок сонця, якому люди поклонялись. Тому ігри з м'ячем, що віддалено нагадують теніс та бадмінтон відомі ще у Древній Греції та Римі [1, с. 16]. Середньовічний теніс був відомий як *real tennis* – *справжній теніс*, і бере свій початок з 12 століття у Франції. Додамо, що гра у теніс набула великої популярності серед британських монархів, зокрема Генріха V та Генріха VII. Поява сучасної версії тенісу відома як *lawn tennis* – *теніс на галявині*, термінологія якого вперше датується 1873 роком. Уолтер Вінгфілд вперше запатентував гру під назвою «*lawn tennis*», та збірку правил до нього. Значну кількість термінів, Вінгфілд запозичив із французької мови, а саме назву: *tennis* – від франц. слова *tenez* (лови); *racquet* – від (*raquette*), що походить від арабського *rakhat* (долоня); *diесе* – від *a deux le jeu* (коли обидва гравці мають однакову кількість очок) [12, с. 74-76].

Вивчення спортивної термінології вимагає визначення її місця у структурі сучасної англійської мови. Так В.П. Даниленко вважає, що природним середовищем для термінології є функціональний різновид літературної мови, тому її основу складає лексика, словотвір, граматики літературної мови, на основі якої утворюються лексична, словотвірна, граматична підсистеми мови науки [3, с. 8, 11]. Поділяємо думку дослідниці про те, що у мові науки виокремлюються відносно самостійні пласти: 1) нетермінологічна лексика (*fair play* - *чесна гра*); 2) загальнонаукова лексика - скажімо (*court* – *спорт., юр.*; *draw* – *спорт, мех.*); 3) термінологічна (*backspin* - *зворотній оберт м'яча*, *smash* - *удар над головою*, *drop shot* - *укорочений удар*).

У запропонованій статті термін тенісу розглядаємо як знакову одиницю на структурному, семантичному та функціональному рівнях.

Опираючись на дефініції дослідників, під *терміном тенісу* розуміємо слово, або словосполучення, що виражає поняття відповідної сфери, та входить у склад спортивної термінології, в межах якої є інформативним, змістовним, та однозначним (розрядка наша).

Однозначно можемо стверджувати, що термінологія тенісу є близька до загальноновживаної, та черпає із неї головню свій спеціальний фонд. Саме через те більшість термінів тенісу зрозумілі для неспеціалістів, та зустрічаються у побутовому спілкуванні. Для прикладу слова: *serve* – *подавати*; *net* - *сітка* і т.д. Р.І. Дудок визначає такі терміни як загальноновживані, які не входять до складу однієї термінологічної системи, а вживаються у різних галузях знань [4, с. 180].

Принципова відмінність між загальноновживаним словом і терміном на думку А.В. Суперанської полягає в тому, що для загальноновживаного слова притаманний зв'язок із названим предметом, а для терміна суттєвим є зв'язок із поняттям, денотатом [11, с. 30].

Отож, основною відмінністю слів загального вжитку є наявність у дефініції терміна тенісу узагальненого компонента - інваріанта, що надає йому статусу терміна, та робить його зрозумілим у сфері спорту.

На наше переконання, складність терміна полягає у тому, що зберігаючи зовнішню форму, він повністю різниться за змістом, оскільки у терміні виокремлюємо план вираження та план змісту. З лінгвістичної точки зору, у терміні виокремлюємо змістову і формальну сторони.

Щодо змісту, акцентуємо увагу на узагальненому значенні, яке дає можливість виступати йому в ролі терміна. Як справедливо зазначає С.В. Гриньов, семантика терміна є комплексом взаємодії лексичного і понятійного значень [2, с. 90]. У свою чергу, А.С. Дяков також зазначає, що з лінгвістичної точки зору, значення є вихідним для створення поняття, його стабільним інваріантом [5, с. 59].

За нашими спостереженнями, для більшості термінів тенісу їх значення є вторинним, утворене шляхом метафоризації та метонімізації, наприклад: **delivery** - *a ball that is thrown (м'яч, який кидають, подають) - подача* [14, с. 43]; **exhibition** - *a contest played purely as a display of skill and an entertainment for spectators, with no prizes or competition points at stake (змагання, що проводиться як показ майстерності та розваги для глядачів без грошової винагороди) - показові змагання* - утворені способом метафоризації [15, с. 88]. Наведімо ще приклади: **bullet** - «маленький свинцевий або сталевий снаряд для стрільби з ручної вогнепальної зброї та кулеметів, що є передньою частиною бойового патрона», та (спорт.) «сильний удар, який надає м'ячу польоту, високої швидкості», де вбачаємо узагальнену спільну сему-інваріант «швидкість» з якою летить куля, та відповідно м'яч після подачі; **bandage** - «бинт, матеріал для перев'язки», та «перев'язка» - утворені метонімічним способом за моделлю предмет-процес [13, с. 40, 243].

Зазначимо, що терміни утворені метафоричним способом мають внутрішню вмотивованість, адже такі терміни краще запам'ятовуються, виявляють асоціативні зв'язки з іншими термінами [5, с. 89]. Коли лексичні одиниці стають, образно висловлюючись, «зрілими» елементами терміносистеми, їх «нове» термінологічне значення стає незалежним від попереднього нетермінологічного, а експресивна, образність наповнює конотацію терміна. Таким чином, є усі підстави стверджувати, що термінам притаманна мовна мотивація, як семантичний зв'язок між планом змісту та планом висловлення [8, с. 36, 74].

У нашій праці досліджувану термінологію тенісу трактуємо як систему номінативних одиниць різного походження, які спеціалізовані лексично (створені, або запозичені терміни). А саме семантично (на основі загальноживаних слів, навантажених спеціалізованим змістом) і фразеологічно, для вираження спортивних понять.

Виходячи із основної характеристики терміна - системності, терміни тенісу аналізуємо у межах відповідного термінологічного поля. На доцільність досліджувати слова у межах окремих замкнених груп слів (тематичних групах), або семантичних полях наголошував ще М.А. Кронгауз [7, с. 79]. Термінологічне поле тенісу складається із низки елементів, системні зв'язки яких залежні один від одного. Як одне ціле, термінополе досліджуваної термінології включає термінологічну систему, термінологічний ряд та термін, що знаходяться у системних відношеннях. Для дослідження термінополя залучено методи: словникових дефініцій, польовий метод, і «значення-смісл», який дозволив порівняти групи термінів із спільною семантичною ознакою, з метою виокремлення узагальненого семантичного компонента-інваріанта.

Аналізуючи семантичне поле *tennis court (тенісний корт)* за допомогою методу компонентного аналізу, та словникових дефініцій, доходимо висновку, що дане макрополе налічує 50 термінів, серед яких виокремлюємо 4 мікрополя. Перше поле з інтегральною семою *line - лінія*, налічує 12 термінів, друге - з інтегральною семою *court - корт* - 19 термінів, третє з інтегральною семою *surface - поверхня* - 14 термінів, до четвертого - з інтегральною семою *pace - швидкість* - 5 термінів. Схематично зазначене поле зобразимо наступним чином (див. рис.1 на наступній сторінці).

У схемі 1, жирним шрифтом виокремлена архілексема, ядро термінополя, з яким терміни об'єднані інтегральними семами ***line, court, surface, pace*** утворюють центр поля (мікрополя). Як видно із схеми, два мікрополя ***court, surface***, за допомогою диференційних сем ***left/right, soft/hard*** – поділяються на мікрополя гіпонімічного рівня, де диференційні семи стають інтегральними. Назвемо це периферією ближчого рівня, дальню периферію складають номени і жаргонізми.

Аналіз термінології тенісу засвідчив, що продуктивними способами термінотворення тут виступають семантичний, морфологічний, синтаксичний, морфолого-синтаксичний, та аббревіація.

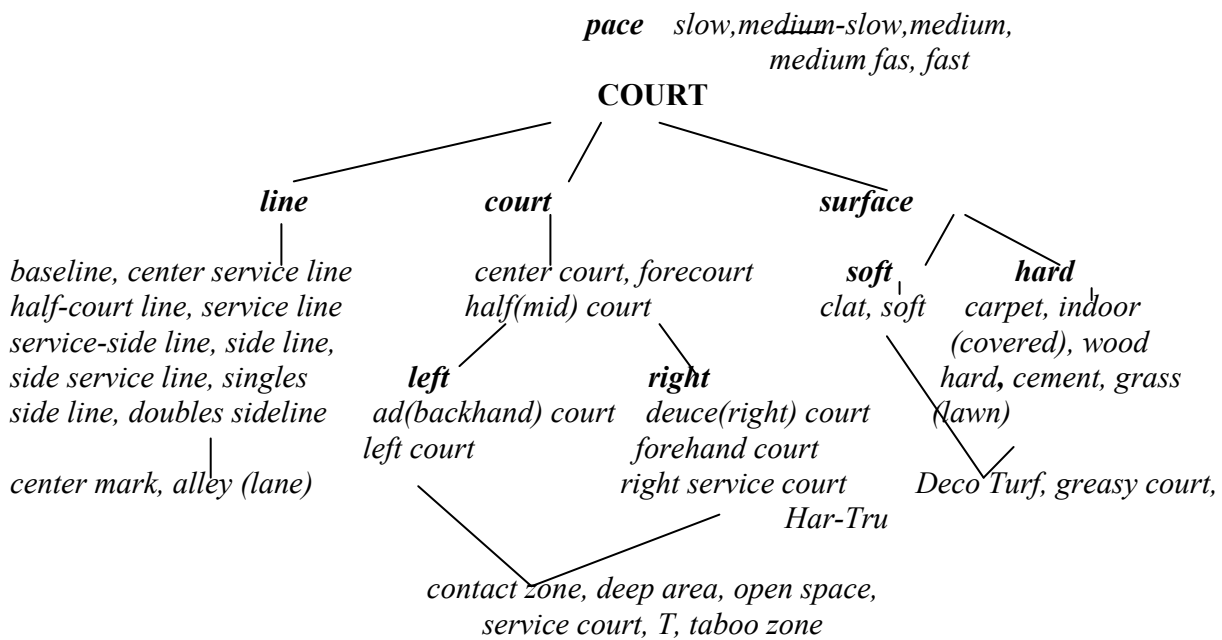

Рис. 1. Термінологічне поле court

Семантичне термінотворення представлено головно процесами метафоризації, наприклад: **dead ball** - «м'яч, який суперник не може відбити»; **kill shot** – «виконання нападаючого удару», та метонімізації, наприклад: **asphalt** - «чорна смолиста маса природного походження або штучно виготовлена з бітуму і тонкоподрібнених мінеральних матеріалів», та «асфальтоване покриття корту», а також засобами вторинної номінації **Roland Garros**- «тенісний комплекс в Парижі, на кортах якого проходить один з турнірів Великого Шолома», та «відкритий чемпіонат Франції». Морфологічне термінотворення здійснюється словотвірними афіксами, які шляхом додавання до основи змінюють їх внутрішню форму. Як засвідчують результати аналізу в афіксальному способі найпродуктивнішими суфіксами є: **-er, -ing**, наприклад: *chopper* (захисник), *ranking, rating* (оцінювання), однак префіксальні моделі є малочисельними, та представлені префіксами **-re, -anti, -de**, наприклад: *anticipation* – прогнозування дії суперника, *defender* – захисник, *receive* – приймати удар; найменшу групу виявили суфіксально-префіксальні утворення. Загалом способом афіксації із 1079 одиниць утворено 16% термінів підмови тенісу.

Синтаксичне термінотворення представлено термінами-словосполученнями, серед яких найчисельнішими є двокомпонентні атрибутивні терміносполуки, наприклад: **N+N** (*air cushion* – повітряна подушка), **Adj+N** (*bad bounce* – поганий відскік м'яча), **V+N** (*change ends*- мінятися сторонами). Таким чином, можемо стверджувати, що основу термінотворення складають двокомпонентні моделі, як базові для утворення інших багатоконпонентних терміносполучень.

Останній морфолого-синтаксичний спосіб термінотворення включає словоскладання - як виявилось є найпродуктивнішим у цьому типі термінотворення. Так само найпродуктивнішими серед моделі слів-комполітів є: **N+N** - *cannonball* (надзвичайно швидка та сильна подача), **Adj+N** - *newcomer* (новачок), **V+Adv-** *putaway* (удар навиліт), **N+prep+N** - *back-to-back* (кількість зіграних підряд матчів, турнірів, сезонів), **Num+N** - *fifteen-love* (по п'ятнадцять – виголошення рахунку, коли кожен з суперників виграв в геймі по одному очку).

Абревіація представлена здебільшого акронімією, якою утворені назви змагань, тенісних асоціацій. Наприклад: **WTA Tour**=*Women's Tennis Association Tour* (серія турнірів тенісисток-професіоналів, яка розігрується щорічно під егідою жіночої тенісної асоціації).

Ключові аспекти морфологічного термінотворення (афіксація), синтаксичного (словосполучення), та морфолого-синтаксичного способів (словоскладання, абревіація) представимо у вигляді таблиці.

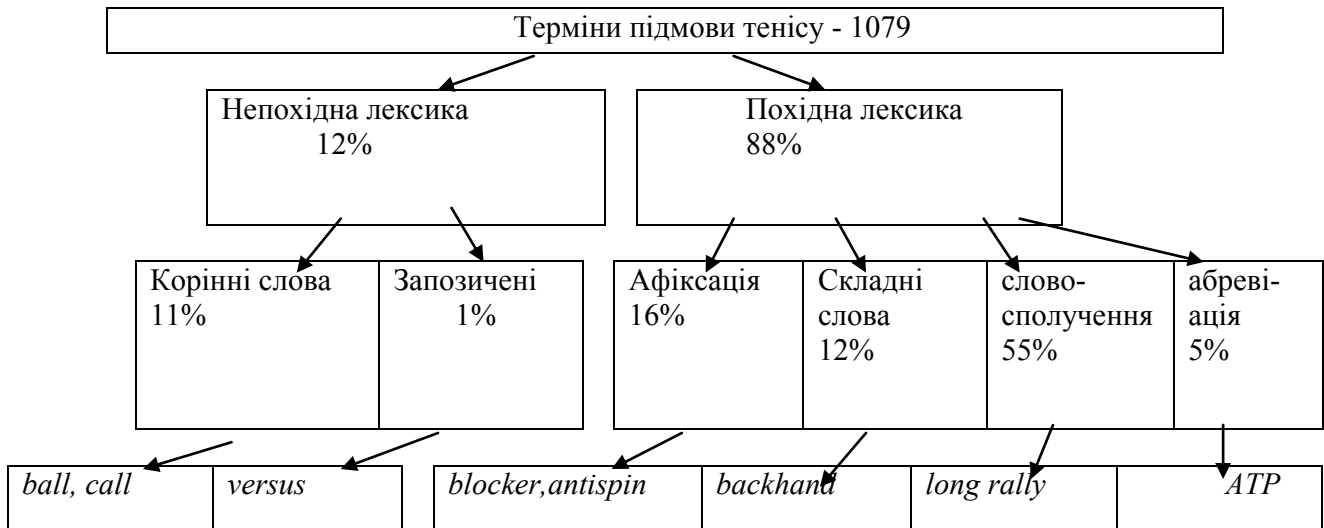

Рис. 2. Ключові способи термінотворення термінів тенісу

У дослідженні семантики терміна тенісу головно акцентуємо увагу на його понятійній частині (сміслі). Аналіз за допомогою методу «значення - смисл» довів тісний семантичний зв'язок категорій значення та смислу, де значення - узагальнений стабільний інваріант, закріплений за знаком зміст, а смисл - мінливий диференційний компонент. Змінний компонент смисл розглядаємо як один із компонентів семантичної структури значення терміна на мовленнєвому рівні. Семи у свою чергу поділяємо на родові та видові.

Згідно запропонованого поділу у термінології тенісу виокремлюємо: **дві класи** – *tennis technology* (техніка гри), та *tennis strategy* (стратегія гри), та **три підкласи** *tennis equipment* (тенісне спорядження); *style of play* (стиль ведення гри); *tennis score* (рахунок). **Родові семи:** *racquet* (ракетка); *strings* (струни); *balls* (м'ячі); *tennis court* (тенісний корт); *players* (гравці); *grip* (хватка); *point* (очко); *tournaments* (турніри); *tennis match* (матч); *officials* (судді); *shots* (удари), при подальшому поділі виявляють видові семи.

Детальний аналіз лексико-семантичних процесів в термінології тенісу виявив також їх синонімію, та антонімію. Проте, обсяг цієї статті не дозволяє розглянути усі зазначені семантичні явища, які будуть висвітлені в окремій розвідці, тому акцентуємо нашу увагу лише на окремих синонімічних прикладах. Дослідження виявило, що джерелом синонімії є запозичені терміни, сучасний та застарілий аналоги. Поряд із існуванням абсолютних синонімів, до яких відносимо формальні варіанти, та дублети, виокремлюємо ще й відносні, які є різнокореновими формальними варіантами, як це проілюстровано на таких прикладах :

- графічні варіанти - **racket- racquet** (ракетка);
- слововірні варіанти - **slice-slider** (різаний удар, що надає м'ячу в польоті зворотній оберт, за рахунок чого траєкторія його руху подовжується);
- синтаксичні варіанти - **code of dress - dress code** (дрес код);
- еліптичні варіанти - **kick serve – kicker** (сильно кручена подача із високим відскоком різко в бік);
- дублети - **all-comers** (заст.) - **open** (відкритий турнір), **veteran** (Am) - **senior** (Br) - (ветеран);
- відносні синоніми (різнокореневі) - **backstop-fencing** - огорожа, сітка або інша перешкода, яка перешкоджає заочуванню м'яча).

Порівняно з синонімами, антоніми, не відзначаються такою частотністю в термінології тенісу. Наприклад: **lose-win** (програвати-перемогати); **open throat - closed throat** (відкрита шийка ракетки- закрита шийка).

Щодо функціональних особливостей терміна тенісу залуцаємо поняття «спортивний дискурс». З цього приводу погоджуємось із думкою О.А. Казеннова, що дискурс - це процес, а текст - результат цього процесу [6, с. 9]. Услід за К.В. Снятковим під спортивним дискурсом розуміємо мовленнєву діяльність, що транслює смисли, які лежать в основі спортивної діяльності [10, с. 21].

На нашу думку, спортивний дискурс - це багатоплановий та багаторівневий комунікативний конструкт, що відбиває комунікативні наміри суб'єктів спорту - спортсменів, тренерів, суддів змагань, уболівальників як реальних глядачів, та спортивних коментаторів, що буде в перспективі розглянуто в окремій статті, та розділі дисертаційного дослідження.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Підсумовуючи висловлене, спортивний дискурс трактуємо як різновид медіа-дискурсу, так званий медіа-дискурс. Особливої уваги у перспективі заслуговує розгляд газетного та телевізійного спортивного дискурсу. Отже, викладене у статті дає можливість дійти наступних висновків: (1) Застосування комплексного структурно-семантичного та функціонального підходів дало можливість розкрити та доповнити певні прогалини у дослідженні структури, семантики та функціонуванні спортивного терміна сфери тенісу. (2) У статті представлено результати теоретичного аналізу й вивчення понять термінології тенісу, запропоновано його власну дефініцію. (3) Проілюстровано продуктивні шляхи термінотворення з особливим акцентом на метафоризацію та метонімізацію; вивчено системні зв'язки та ієрархію сем у межах відповідного термінологічного поля. (4) Акцентовано увагу на виокремленні узагальненого компонента інваріанта, та його змінних компонентів смислів, що дали змогу трактувати численні спеціальні контексти. (5) Ключові способи термінотворення та структуру термінологічного поля *court* із виокремленням ядра та периферії подано у двох зведених таблицях. Отримані результати також дають змогу систематизувати терміни тенісу та впорядкувати їх, уклавши в перспективі англійсько-український галузевий словник термінів тенісу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барчукова Г.В. Теория и методика настольного тенниса: учебник для студ. высш.учеб. заведений / Г.В. Барчукова, В.М. Богущас, О. В. Матыцин: под ред.: Г.В. Барчуковой - М.: Издательский дом "Академия", 2006. – 528 с.
 2. Гринев С.В. Терминоведение: учеб.пособие для студ.высш.учеб.заведений. – М. : Издательский центр "Академия", 2008. – 304 с.
 3. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания; Академия наук СССР, Институт русского языка. – М. : Наука, 1977. – 242с.
 4. Дудок Р.І. Лінгвопрагматика англomовного гуманітарного терміна/ дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук. – Львів, 2011 – 422с.
 5. Дяков А. С. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти/ А.С. Дяков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько. – К.: Видавн. дім «КМ Академія», 2000. – 218с.
 6. Казеннова О. А. Функционирование фразеологизмов в устном дискурсе (на материале спортивных репортажей) /диссертация на соискание научной степени кандидата филологических наук. - Москва, 2009 – 426 с.
 7. Кронгауз М. А. Семантика: Учебник для студ. лингв. фак. высш. учеб. заведений / Максим Анисимович Кронгауз. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 352 с.
 8. Лейчик В.М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Изд 3-е. – М. : Издательство ЛКИ, 2007. – 256с.
 9. Нуреева Д.Н. Терминология тенниса в русском и английском языках : диссертация к. филол. Наук / Н.Д. Нуреева. – Казань, 2001. – 216с
 10. Снятков К.В. Коммуникативно-прагматические характеристики телевизионного спортивного дискурса/ диссертация на соискание научной степени кандидата филологических наук .- Череповец, 2008. – 246 с.
 11. Суперанская А. В. Общая терминология: Вопросы теории/ А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н.В. Васильева; Отв.ред. Т. Л. Канделаки; АН СССР, Ин-т языкознания. – М. : Наука, 1989. – 243 с.
 12. Kolby McHale A beginner's guide to the sport of tennis: understanding the terminology and techniques of the game/ Webster's Digital Services USA, 2011 – 152p.
- Джерела ілюстративного матеріалу*
13. Теннисный лексикон / В.И. Лиховцева. - М.: Русский Кубок, 2004. - 272с.
 14. Dictionary of Sports and Games Terminology/Adrian Room Edited by Mc Farland and Company Inc. – Jefferson, North Carolina, and London 2010 – 188p.
 15. Dictionary of Sport and Exercise Science/ A & C Black _ London 2006 – 258p.

Коваль О. Структурные, семантические и функциональные особенности спортивного термина тенниса.

Статья посвящена комплексному анализу терминологии тенниса на: структурном, семантическом, и функциональном уровнях. Семантическая структура термина тенниса проанализирована с учетом иерархии: терминологического поля, микрополя, терминологических групп. Анализ семантического поля сделано методом компонентного анализа и словарных

дефиницій, что позволило выделить термины макрополя, и микрополя. Исследованы различные способы терминообразования, среди которых продуктивными определены метафоризация и метонимизация, в морфологическом - аффиксация, синтаксическом - терминосоchetания, морфолого-синтаксическом - терминосложения. Также внимание акцентируется на функциональных особенностях термина тенниса.

Ключевые слова: терминологическое поле, процессы терминообразования, значение-смысл, сема, спортивный медиа-дискурс.

Koval O. Semantic, Structural and Functional Peculiarities of SportsTennis Term.

The article deals with the complex analysis of tennis terms arranged on the structural, semantic and functional levels. The semantic structure of a tennis term has been studied in accordance with hierarchy of the term field, microfield, terminological groups. The analysis of a semantic field applying the component analysis method and the definition method reveals the terms that constitute the macrofields and microfields. Different term forming methods have been analysed, among them the metonymy and metaphor, in morphological - affixation, syntactic - term combination, morpho-syntactic - complex terms. The stress has been made on the functional peculiarities of a tennis term.

Key words: terminological field, term formation process, meaning-sense, seme, sports media-discourse.

Олена Коляденко
(Київ)

УДК81'373:811.111:811.161.2

**ТЕРМІНОПОНЯТТЯ «СТРАХ» У ПСИХОЛОГІЧНІЙ
МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ: ЛЕКСИКОГРАФІЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ**

У статті з позиції когнітивної лінгвістики описано термінопоняття «страх», яке є домінантою ментально-мовної структури наукового концепту, його раціональною основою в психологічній науковій картині світу. На матеріалі словників психологічних термінів проаналізовано дефініції базового репрезентанта досліджуваного наукового концепту – лексеми страх, встановлено ступінь її термінологічності, виокремлено родові та видові ознаки позначуваного нею поняття. Розглянуто парадигматичні зв'язки, в які вступає досліджувана лексема з іншими одиницями терміносистеми: гіперогіпонімію, синонімію, антонімію, партонімію, семантичну похідність. Окрему увагу приділено термінологізації як процесу, що відіграє визначальну роль у формуванні одиниць на позначення емоції страху, її типологічних різновидів в українській психологічній термінології.

Ключові слова: термінопоняття «страх», психологічна картина світу, психологічна термінологія, мовна картина світу, емоційний концепт, науковий концепт, лексикографічна репрезентація, термінологізація.

Постановка наукової проблеми. Підвищений інтерес до людського чинника в мові, зумовлений виникненням нової антропоцентричної парадигми, стосується також реалій внутрішнього світу людини – емоцій, їхньої рефлексії в свідомості, вербальної репрезентації, ролі в поступальному розвитку людства. Емоції та почуття як ментальні образи, інтеріоризовані емоційним досвідом індивіда й соціуму загалом формують на ментальному рівні емоційну концептосферу, компонентами якої є емоційні концепти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У лінгвістиці існує чимало досліджень, присвячених вивченню ментальної репрезентації емоційних концептів та особливостей їхнього вербального вираження засобами різних мов. Основні теоретичні положення висвітлено в працях А. Вежбицької [23], З. Ковечес [22], М.О. Красавського [8], В.І. Шаховського [19] та ін. Окремі емоційні концепти як феномени лінгвокультури на матеріалі різних мов досліджено О.О. Борисовим [1], О.О. Бутенко [2], С.Г. Воркачовим [3], С.В. Зайкіною [4], М.О. Красавським [8], Є.Є. Стефанським [13], Г.А. Огарковою [12], Ю.Ю. Шамаєвою [18] та ін. Попри численну бібліографію, в Україні досі немає фундаментальних праць, присвячених вивченню вербальної репрезентації емоційних концептів засобами української мови.